

УДК 352:330.322

Голенищева Є. Ю., здобувач, НУЦЗУ

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

У статті розглядається сутність та зміст державної інвестиційної політики, представлені в сучасній українській та зарубіжній літературі. Запропоновано власне визначення поняття державна інвестиційна політика.

Ключові слова: *інвестиції, державна інвестиційна політика, інвестиційна діяльність.*

In the article the essence and content of public investment policies presented in modern Ukrainian and foreign literature. A proper definition of state investment policy.

Keywords: *investment, state investment policy, investment activity.*

Постановка проблеми. У збалансованій економіці інвестиції є основою економічного розвитку, а в період кризи інвестиційна активність держави може стати головним джерелом економічного відродження. Інвестиції не тільки впливають на економічне зростання, вони є значним фактором швидкого підвищення рівня життя населення, позитивно впливаючи на зайнятість і доходи. Все це визначає необхідність формування та реалізації дієвої та результативної державної інвестиційної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляд сутності державної інвестиційної політики в сучасних умовах присвятили такі дослідники, як Л. Кудь, І. Кушлін, Л. Гриценко, В. Марцин, Н. Ігошин, Ю. Яковець, А. Ноткін та інші.

Однак аналіз останніх публікацій з приводу державної інвестиційної політики показав, що єдиної думки стосовно трактування сутності державної інвестиційної політики на сьогоднішній день немає.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження сутності державної інвестиційної політики.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні для пожвавлення економіки будь-якої країни необхідна відповідна державна інвестиційна політика для масштабного припливу інвестицій в усі галузі економіки.

Термін «інвестиції» походить від латинського слова «invest», що означає «вкладати». У більш широкому трактуванні інвестиції являють собою вкладення капіталу з метою подальшого його збільшення. При цьому приріст капіталу повинен бути достатнім для того, щоб компенсувати інвестору відмови від використання наявних коштів на споживання в поточному пері-

оді, винагородити його за ризик, відшкодувати втрати від інфляції в майбутньому періоді [7].

У літературі проблемі інвестицій приділялося і приділяється досить багато уваги, в тому числі розкриття суті державної інвестиційної політики [7]. Однак у більшості наукових робіт відсутні чіткі визначення поняття «інвестиційна політика». Разом із тим, точне визначення цього поняття досить важливо як з теоретичних, так і з практичних позицій, оскільки дозволяє більш цілеспрямовано проводити наукові дослідження і здійснювати реальне управління інвестиційною діяльністю країни. Нижче наведені визначення поняття «державна інвестиційна політика», дані деякими авторами.

Так, на погляд І. Балабанова, інвестиційна політика – складова частина фінансової стратегії держави, яка полягає у виборі і реалізації найбільш раціональних шляхів розширення і оновлення виробничого потенціалу [14].

Н. Ігошин вважає, що державна інвестиційна політика – складова частина соціально-економічної політики, яка виражає відношення держави до інвестиційної діяльності. Вона визначає цілі; спрямування; форми державного управління інвестиційною діяльністю. Інвестиційна політика охоплює як державні інвестиції, так і інвестиції приватних інвесторів та юридичних осіб [5].

Н. Письмова у своїй статті пропонує наступне трактування: інвестиційна політика держави включає комплекс цілеспрямованих заходів щодо створення сприятливих умов для суб'єктів господарювання, поживавлення їх інвестиційної діяльності, підвищення ефективності виробництва і вирішення соціальних проблем [10].

Інвестиційна політика передбачає довгострокові вкладення капіталу в підприємства та організації, а також реалізацію перспективних проектів з метою отримання прибутку або досягнення певного економічного, соціального, екологічного, науково-технічного ефекту [8].

Інвестиційна політика В. Кушліна розглядається як частина державної економічної політики, спрямованої на забезпечення ефективності інвестиційної діяльності [7].

Державна інвестиційна політика на думку А. Бабашкіна – це політика, стратегічною метою якої є модернізація економіки, здатна забезпечити ефективний економічний розвиток країни [1].

Учена О. Шердіна пропонує визначити інвестиційну політику як складову економічної політики держави, що включає комплекс правових, адміністративних та економічних заходів, що провадиться з метою поширення та активізацію інвестиційних процесів, а також регулювання капіталовкладень для контролю над структурною перебудовою виробництва, його технічного та технологічного оновлення і модернізації [15].

М. Шаповалова вважає, що інвестиційна політика – це система взаємопов'язаних заходів політичного, правового, економічного й організаційного характеру, що визначають обсяг, структуру і напрями вкладення капі-

талу, зростання основних фондів та їх оновлення на основі останніх досягнень науки і техніки [9].

На думку О. Коюди та В. Гриньової, державна інвестиційна політика являє собою визначення структурних та кількісних потреб в інвестиційних ресурсах, збільшення джерел фінансування, вибір пріоритетних напрямків фінансування та формування ефективної пропозиції для залучення інвестицій [6]. Дане визначення передбачає широкий спектр діяльності держави в інвестиційній сфері як агента провадження власної інвестиційної активності, так і регулятора системи чинників, що визначають ефективність та інтенсивність інвестиційної діяльності інших суб'єктів господарювання. Значно вужче трактується інвестиційна державна політика в межах підходу [2], коли вона розглядається як комплекс заходів, що забезпечують формування сприятливого національного інвестиційного клімату і підприємницького середовища в країні. Так, С. Чистов, А. Никифоров, Т. Куценко [4], реалізуючи такий підхід, визначають державну інвестиційну політику як «комплекс правових, адміністративних та економічних заходів держави, спрямованих на поширення і активізацію інвестиційних процесів».

П. Віленський під інвестиційною політикою увазі систему господарських рішень, що визначають обсяг, структуру та напрямки інвестицій як усередині господарюючого об'єкта (підприємства, фірми, компанії та ін.), регіону, країни, так і за межами, має на меті розвиток виробництва, підприємництва, отримання прибутку або інший кінцевий результат [3].

У сучасному економічному словнику Б. Райзберга дано таке визначення державної інвестиційної політики: державна інвестиційна політика – складова частина економічної політики, що проводиться державою у вигляді встановлення структури і масштабів інвестицій, напрямків їх використання, джерел отримання з урахуванням необхідності оновлення основних засобів і підвищення їх технічного рівня [12].

На питання про інвестиційну політику чітку відповідь дає, мабуть, тільки І. Бланк: «Інвестиційна політика держави являє собою частину загальної фінансової стратегії, яка полягає у виборі і реалізації найбільш ефективних форм реальних і фінансових його інвестицій з метою забезпечення високих темпів його розвитку і розширення економічного потенціалу господарської діяльності» [11].

Дане визначення глибоко відображає розуміння суті та значення інвестиційної політики для країни. Разом з тим, на нашу думку, в розглянутому визначенні є і деякі неточності.

По-перше, інвестиційна політика держави – це не тільки частина фінансової стратегії, але і важлива частина соціальної стратегії країни.

По-друге, державна інвестиційна політика – це постійний процес управління інвестиційною діяльністю, спрямований не тільки на вибір і реалізацію найбільш ефективних форм різних інвестицій, але й на забезпечення можливості відтворення самого інвестиційного процесу.

По-третє, державна інвестиційна політика зрештою переслідує мету оптимізації різних економічних інтересів у процесі формування та використання фінансових, матеріальних та інших ресурсів.

У всіх аналізованих визначеннях державна інвестиційна політика розглядається як система різних заходів органів державної влади щодо активізації інвестиційної діяльності з метою досягнення результату (економічного, соціального) або вирішення проблем.

Відзначимо, що виділяють різні види інвестиційної політики. Так, зокрема, А. Нечаєв виділяє державну, регіональну, галузеву інвестиційну політику та інвестиційну політику підприємства. Усі ці види перебувають у взаємозв'язку. Однак державна інвестиційна політика є визначальною, оскільки створює умови і сприяє активізації інвестиційної діяльності на всіх рівнях [13].

Світова практика показує, що основою сучасного економічного зростання є інновації, здійснення інноваційної діяльності. У зв'язку з цим необхідно особливу увагу приділяти інвестиційній політиці відносно інноваційно-активних господарюючих суб'єктів. При цьому, як показує проведений нами аналіз, інноваційна складова в інвестиційній політиці практично виключається. Так, тільки у М. Будаєва розглядаються основні напрями вкладення капіталу на основі останніх досягнень науки і техніки. У зв'язку з цим, вважаємо, що інвестиційна політика повинна розглядатися разом з інноваційною складовою [8].

Виходячи зі сказаного, визначення інвестиційної політики держави може бути дано в наступному формулюванні: інвестиційна політика держави – комплекс взаємопов'язаних цілей та заходів щодо забезпечення необхідного рівня та структури капіталовкладень в економіку країни і окремі її сфери і галузі, підвищенню інвестиційної активності всіх основних агентів відтворювальної діяльності: населення, підприємців і держави. Простіше кажучи, державна інвестиційна політика – це діяльність держави, спрямована на вишукування джерел інвестицій і встановлення раціональних областей їх використання. Ефективна державна інвестиційна політика – результат синтезу інтересів держави, населення та підприємництва.

Головним завданням державної інвестиційної політики є формування сприятливого середовища, що сприяє залученню та підвищенню ефективності використання інвестиційних ресурсів в розвитку економіки і соціального середовища.

Інвестиційна політика повинна бути орієнтована:

- на визначення доцільних для кожного періоду часу обсягів інвестицій та їх структури: галузевий, відтворювальної, технологічної, територіальної та за формами власності;
- на вибір пріоритетів;
- на підвищення ефективності інвестицій.

Мета інвестиційної політики держави полягає:

- у забезпеченні структурної перебудови економіки;

- у стимулюванні підприємництва і приватних інвестицій;
- у створенні додаткових робочих місць;
- у залученні інвестиційних ресурсів з різних джерел, включаючи іноземні інвестиції;
 - у стимулюванні створення недержавних структур, для акумулювання грошових заощаджень населення на інвестиційні цілі;
 - у створенні правових умов і гарантій для розвитку іпотечного кредитування;
 - у розвитку лізингу в інвестиційній діяльності;
 - підтримку малого та середнього підприємництва;
 - у вдосконаленні системи пільг і санкцій при здійсненні інвестиційного процесу;
 - у створенні умов для становлення та розвитку венчурного інвестування.

В інвестиційній діяльності держава виступає в декількох особах:

- організатора інвестиційно-фінансового ринку;
- учасника інвестиційно-фінансового ринку;
- менеджера інвестиційних процесів.

Інвестиційна політика держави має складну багатопланову структуру, її зміст прийнято поділяти з огляду на такі підстави:

- 1) за характером проблем і ґрунтовності їх вирішення (стратегія і тактика);
- 2) за напрямками діяльності держави (прогнозування, програмування, нормотворча діяльність, державні замовлення і закупівлі інвестиційних товарів, фінансове та кадрове забезпечення інвестиційного комплексу та ін.);
- 3) по джерелу і характеру владних повноважень;
- 4) по секторах, сферами і галузями економіки (політика в державному і приватному секторах, в матеріальному виробництві та невиробничій сфері, у промисловості, у сільському господарстві та інших галузях);
- 5) за методами регулювання (прямі і непрямі, адміністративні та ринкові);
- 6) по інструментах впливу (нормативні, бюджетні, позабюджетні).

Функції державної інвестиційної політики:

- 1) установча;
- 2) мобілізуюча;
- 3) стимулююча;
- 4) контролююча.

Установча функція держави полягає у визначенні стратегічних цілей і пріоритетів, в постановці завдань інвестиційної політики на майбутній період. Формування структури цілей і пріоритетів передбачає аналіз результатів, виявлення найбільш гострих соціально-економічних і політичних проблем, визначення найбільш активних заходів держави щодо їх вирішення.

Мобілізуюча функція держави полягає в пошуках джерел інвестиційних ресурсів, у визначенні шляхів їх залучення для вирішення поставлених завдань. Здійснення цієї функції пов'язано з регулюванням руху інвестиційних

ресурсів, їх розподілом і перерозподілом між структурними підрозділами національного господарства. Основними інструментами здійснення цієї функції є монетарна політика, податкове обкладання, політика у сфері амортизаційних відрахувань, бюджетна політика, регулювання позабюджетних фондів.

Стимулююча функція держави націлена на безумовне і прискорене вирішення ключових пріоритетних завдань інвестиційної політики. Ця функція реалізується за посередництвом податкових і фінансових пільг (субсидій, субвенцій, дотацій), створення офшорних зон, кредитну та дисконтну (відсоткову) політику, інші інструменти.

Контролююча функція передбачає контроль з боку держави за дотриманням господарюючими суб'єктами встановлених державою економічних і правових норм у процесі їх господарської діяльності. Державний контроль здійснюється через відповідні контрольні органи та органи управління різного рівня.

Вивчення світової практики інвестиційної діяльності дає можливість виділити два типи державної інвестиційної політики: пасивну та активну. Пасивна державна інвестиційна політика полягає в тому, що держава застосовує методи переважно правового та економічного характеру, обмежуючи безпосереднє адміністративне втручання в інвестиційні процеси до мінімуму. У разі активної державної інвестиційної політики держава широко застосовує всі види методів і часто сама стає інвестором.

Висновки. Отже, державна інвестиційна політика – це діяльність держави, спрямована на пошук джерел інвестицій і встановлення раціональних сфер їх використання. Ефективна державна інвестиційна політика є результатом синтезу інтересів держави, населення та підприємництва. Реалізація всіх вказаних у статті функцій передбачає використання специфічних механізмів взаємодії держави та приватного бізнесу з метою досягнення максимальної ефективності інвестиційної діяльності, яка може мати як характер спільних державно-приватних інвестицій, так і інвестування виключно за рахунок власних ресурсів суб'єктів господарювання. Загалом сьогодні в Україні досить актуальним є питання провадження активної інвестиційної політики, це й буде предметом подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Бабашкина А. М. Государственное регулирование национальной экономики / А. М. Бабашкина – М. : Финансы и статистика, 2007. – 224 с.
2. Борщ Л. М. Інвестування: теорія і практика / Л. М. Борщ, С. В. Герасимова. – К. : Знання, 2007. – 685 с.
3. Виленский П. Л. Оценка эффективности инвестиционных проектов: Учебник для вузов. / П. Л. Виленский, В. Н. Лившиц, С. А. Смоляк. – М. : Дело, 2003. – 248 с.
4. Державне регулювання економіки : навч. посібник / С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко та ін. – К. : КНЕУ, 2000. – 316 с.

5. Игошин Н. В. Инвестиции. Организация, управление, финансирование: Учебник для студентов вузов / Н. В. Игошин. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ-ДАРА, 2005. – 448 с.
6. Коюда О. П. Инвестування / О. П. Коюда, О. П. Лепейко, В. О. Коюда, В. М. Гриньова. – К. : Знання, 2008. – 452 с.
7. Кушлин В.И. Государственное регулирование рыночной экономики. / В. И. Кушлин. – М. : Изд – во РАГС. – 2005. – 332 с.
8. Марцин В. Удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в економіці України / В. Марцин // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 5 (71). – С. 52–53.
9. Общеэкономические основы рыночного хозяйствования / Под ред. Н. Н. Шаповаловой. – М. : Издательский дом «Путь России», 2002. – 255 с.
10. Письменная Н. Е. Совершенствование региональной инвестиционной политики на современном этапе (Ставропольский край) / Н. Е. Письменная // Экономика и управление. – 2006. – № 1 (22). – С. 53.
11. Попков В. П. Организация и финансирование инвестиций / В. П. Попков, В. П. Семенов – М. : ИНФРА-М, 2003. – 224 с.
12. Райзберг Б. А., Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 479 с.
13. Сокуренок П. І. Інвестиційна політика як ефективна форма управління ухваленням інвестиційних рішень / П. І. Сокуренок, О. Ф. Кришан // Європейський вектор економічного розвитку. – 2010. – № 1 (8). – С. 208–214.
14. Шарп У. Инвестиции / У. Шарп, Г. Дж. Александр, Дж. В. Бейли. – М. : ИНФРА-М, 2004. – 1028 с.
15. Шевердіна О. В. Інвестиційна політика України як об'єкт державної економічної політики / О. В. Шевердіна // Публічне управління: теорія та практика. – 2012. – № 4 (12). – С. 111–117.